

Appendix 02

Hymns & Verses of Brhaspati (English translation)

॥१०/७१/०१-११॥

बृहस्पतिराङ्गिरसः ऋषिः । त्रिष्टुप्, ०९ जगती छन्दसि । ज्ञानं देवता ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं
यत् प्रैरत नामधेयं दधानाः ।
यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत्
प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः ॥०१॥

बृहस्पते । प्रथमम् । वाचः । अग्रम् ।
यत् । प्र । ऐरत । नामऽधेयम् । दधानाः ।
यत् । एषाम् । श्रेष्ठम् । यत् । अरिप्रम् । आसीत् ।
प्रेणा । तत् । एषाम् । निऽहितम् । गुहा । आविः ।

That Brhaspati is the best (part) of speech which those giving a name (to objects) first utter, that which was the best of those (words) and free from defect, (saraswati) reveals it though secretly implanted, by means of affection.(01)

सक्तुमिव तितउना पुनन्तो
यत्र धीरा मनसा वाचमक्रत ।
अत्रा सखायः सख्यानि जानते
भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि ॥०२॥

सक्तुम्ऽइव । तितउना । पुनन्तः ।
यत्र । धीराः । मनसा । वाचम् । अक्रत ।
अत्र । सखायः । सख्यानि । जानते ।
भद्रा । एषाम् । लक्ष्मीः । निऽहिता । अधि । वाचि ॥

When the wise create Speech through wisdom winnowing it as (men winnow) barley with a sieve, then friends know friendship, good fortune is placed upon their words.(02)

यज्ञेन वाचः पदवियमायन्
तामन्वविन्दन् ऋषिषु प्रविष्टाम् ।
तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां
सप्त रेभा अभि सं नवन्ते ॥०३॥

यज्ञेन । वाचः । पदऽवीयम् । आयन् ।
ताम् । अनु । अविन्दन् । ऋषिषु । प्रऽविष्टाम् ।
ताम् । आऽभृत्य । वि । अदधुः । पुरुऽत्रा । ताम् ।
सप्त । रेभाः । अभि । सम् । नवन्ते ॥

The wise reached the path of Speech by sacrifice they found it located in the sears, having acquired it by the distributed it in many places, the seven noisy birds meet together.(03)

उत त्वः पश्यन्न ददर्श वाच-
मुत त्वः शृण्वन्न शृणोत्येनाम् ।
उतो त्वस्मै तन्वं१ वि सस्त्रे
जायेव पत्य उशती सुवासाः ॥०४॥

उत । त्वः । पश्यन् । न । ददर्श । वाचम् ।
उत । त्वः । शृण्वन् । न । शृणोति । एनाम् ।
उतो इति । त्वस्मै । तन्वम् । वि । सस्त्रे ।
जायाऽइव । पत्ये । उशती । सुऽवासाः ॥

One person seeing speech has not seen her, another person hearing her has not heard her, but to another she delivers her person as a well dressed loving wife reviles herself to her husband.(04)

उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहु-
त्रैनं हिन्वन्त्यपि वाजिनेषु।
अधेन्वा चरति माययैष वाचं
शुश्रुवाँ अफलामपुष्पाम्॥०५॥

उत। त्वम्। सख्ये। स्थिरऽपीतम्। आहुः।
न। एनम्। हिन्वन्ति। अपि। वाजिनेषु।
अधेन्वा। चरति। मायया। एषः। वाचम्।
शुश्रुवान्। अफलाम्। अपुष्पाम्॥

They call one person firmly established in the friendship, they do not exclude him from the society of the powerful in knowledge, another wanders with an illusion is that barren bearing speech that is without fruit and without flowers.(05)

यस्तित्याज सचिविदं सखायं
न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति।
यदीं शृणोत्यलकं शृणोति
नहि प्रवेद सुकृतस्य पन्थाम्॥०६॥

यः। तित्याज। सचिऽविदम्। सखायम्।
न। तस्य। वाचि। अपि। भागः। अस्ति।
यत्। ईम्। शृणोति। अलकम्। शृणोति।
नहि। प्रऽवेद। सुऽकृतस्य। पन्थाम्॥

He who has abandoned the friend who knows the duty of a friend, in his speech there is not a particle of sense, whatever he hears he hears senseless for he knows not the path of righteousness.(06)

अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो
मनोजवेष्वसमा बभूवुः।
आदघ्नास उपकक्षास उ त्वे
हदाइव स्नात्वा उ त्वे ददृश्रे॥०७॥

अक्षण्वन्तः। कर्णवन्तः। सखायः।
मनःऽजवेषु। असमाः। बभूवुः।
आदघ्नासः। उपऽकक्षासः। ऊँ इति। त्वे।
हदाःऽइव। स्नात्वाः। ऊँ इति। त्वे। ददृश्रे॥

Friends possessing eyes, possessing ears, were unequal in mental apprehension, some seemed like pools reaching to the mouth, others reaching to the lions, others like pools in which one can bathe.(07)

हृदा तष्टेषु मनसो जवेषु
यद्ब्राह्मणाः संयजन्ते सखायः।
अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्याभि-
रोहब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे॥०८॥

हृदा। तष्टेषु। मनसः। जवेषु।
यत्। ब्राह्मणाः। सम्ऽयजन्ते। सखायः।
अत्र। अह। त्वम्। वि। जुहुः। वेद्याभिः।
ओहऽब्रह्माणः। वि। चरन्ति। ऊँ इति। त्वे॥

Although Brahmins who are friends concur in the mental apprehensions which are conceived by the heart of the wise, here in this assembly they abandon one man to ignorance of the sciences that are to be known, others again who are reckoned as Brahmins.(08)

इमे ये नार्वाङ्गन परश्चरन्ति
न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः।
त एते वाचमभिपद्य पापया
सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः॥१०९॥

इमे । ये । न । अर्वाक् । न । परः । चरन्ति ।
न । ब्राह्मणासः । न । सुतेऽकरासः ।
ते । एते । वाचम् । अभिऽपद्य । पापया ।
सिरीः । तन्त्रम् । तन्वते । अप्रऽजज्ञयः ॥

Those who do not move with the Brahmins in the lower world nor in the upper world they are neither Brahmins understanding the meaning of the Vedas nor the priests offerer of soma libations, they are ignorant attaining the sin producing speech become plough-men pursuing agriculture only.(09)

सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन
सभासाहेन सख्या सखायः।
किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्होषा-
मरं हितो भवति वाजिनाय॥१०॥

सर्वे । नन्दन्ति । यशसा । आऽगतेन ।
सभाऽसहेन । सख्या । सखायः ।
किल्बिषऽस्पृत् । पितुऽसनिः । हि । एषाम् ।
अरम् । हितः । भवति । वाजिनाय ॥

All friends rejoice when the friendly soma libation, the support of the assembly of the priests has arrived at the sacrifice, For soma the remover of evils, the procurer of sustenance, when kept (in the vessels), is sufficient for their invigoration.(10)

ऋचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान्
गायत्रं त्वो गायति शक्वरीषु।
ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां
यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः॥११॥

ऋचाम् । त्वः । पोषम् । आस्ते । पुपुष्वान् ।
गायत्रम् । त्वः । गायति । शक्वरीषु ।
ब्रह्मा । त्वः । वदति । जातऽविद्याम् ।
यज्ञस्य । मात्राम् । वि । मिमीते । ऊँ इति । त्वः ॥

One (invoking priest i.e. होता) is diligent in the repetition of the sacred formulas, the second one (the singing priest i.e. उद्गाता) chants the formulas of Gayatri meter in the Shakvari mantras, the third one (i.e. the supervisor priest) Brahma elaborates the knowledge of what is to be done and the fourth one (sacrificing priest i.e. अध्वर्यु) measures the materials of the sacrifice.(11)

॥१०/७२/०१-०९॥

लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा दाक्षायणी अदितिर्वा ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । देवाः ।

देवानां नु वयं जाना
प्र वोचाम विपन्यया।
उक्थेषु शस्यमानेषु
यः पश्यादुत्तरे युगे॥१०॥

देवानाम् । नु । वयम् । जाना ।
प्र । वोचाम । विपन्यया ।
उक्थेषु । शस्यमानेषु ।
यः । पश्यात् । उत्तरे । युगे ॥

Let us proclaim with a clear voice the generations of the gods (the divine company), who, when their praises are recited, look (favorably on the worshipper) in this latter age.(01)

ब्रह्मणस्पतिरेता सं
कर्मारइवाधमत्।
देवानां पूर्व्ये
युगेऽसतः सदजायत॥०२॥

ब्रह्मणः। पतिः। एता। सम्।
कर्मारःऽइव। अधमत्।
देवानाम्। पूर्व्ये।
युगे। असतः। सत्। अजायत॥

Brahmaṇaspati filled those (generations of the gods) with breath as a blacksmith (his bellows), in the first age of the gods the existent was born of the nonexistent.(02)

देवानां युगे प्रथमे-
-सतः सदजायत।
तदाशा अन्वजायन्त
तदुत्तानपदस्परि॥०३॥

देवानाम्। युगे। प्रथमे।
असतः। सत्। अजायत।
तत्। आशाः। अनु। अजायन्त।
तत्। उत्तानऽपदः। परि॥

In the first age of the gods the existent was born of the non-existent, after that the quarters (of the horizon) were born, and after them the upward-growing (trees).(03)

भूर्जज्ञ उत्तानपदो
भुव आशा अजायन्त।
अदितेर्दक्षो अजायत
दक्षाद्वदितिः परि॥०४॥

भूः। जज्ञे। उत्तानऽपदः।
भुवः। आशाः। अजायन्त।
अदितेः। दक्षः। अजायत।
दक्षात्। ऊँ इति। अदितिः। परि॥

The earth was born from the upward-growing (tree), the quarters were born from the earth, Daksha was born from Aditi and afterwards Aditi from Daksha.(04)

अदितिर्ह्यजनिष्ट दक्ष
या दुहिता तव।
तां देवा अन्वजायन्त
भद्रा अमृतबन्धवः॥०५॥

अदितिः। हि। अजनिष्ट। दक्ष।
या। दुहिता। तव।
ताम्। देवाः। अनु। अजायन्त।
भद्राः। अमृतऽबन्धवः॥

Aditi who was the daughter, Daksha was born; after her the gods were born adorable, freed from the bonds of death.(05)

यद्देवा अदः सलिले
सुसंरब्धा अतिष्ठत।

यत्। देवाः। अदः। सलिले।
सुऽसंरब्धाः। अतिष्ठत।

अत्रा वो नृत्यतामिव
तीव्रो रेणुरपायत॥०६॥

अत्र। वः। नृत्यताम्ऽइव।
तीव्रः। रेणुः। अप। आयत॥

When, gods, you abode in this pool well-arranged, then a pungent dust went forth from you as if you were dancing.(06)

यद्देवा यतयो यथा
भुवनान्यपिन्वत।
अत्रा समुद्र आ
गूळहमा सूर्यमजभर्तन॥०७॥

यत्। देवाः। यतयः। यथा।
भुवनानि। अपिन्वत।
अत्र। समुद्रे। आ।
गूळहम्। आ। सूर्यम्। अजभर्तन॥

When, gods, you filled the worlds (with your radiance) as clouds (fill the earth with rain), then you brought forth the sun hidden in the ocean.(07)

अष्टौ पुत्रासो अदितेर्ये
जातास्तन्व १ स्परि।
देवाँ उप प्रैत्सप्तभिः
परा मार्ताण्डमास्यत्॥०८॥

अष्टौ। पुत्रासः। अदितेः। ये।
जाताः। तन्वः। परि।
देवान्। उप। प्र। ऐत्। सप्तऽभिः।
परा। मार्ताण्डम्। आस्यत्॥

Eight sons (there were) of Aditi who were born from her body; she approached the gods with seven, she sent forth Martanda on high.(08)

सप्तभिः पुत्रैरादितिरुप
प्रैत्पूर्व्यं युगम्।
प्रजायै मृत्यवे
त्वत्पुनर्मार्ताण्डमाभरत्॥०९॥

सप्तऽभिः। पुत्रैः। अदितिः। उप।
प्र। ऐत्। पूर्व्यम्। युगम्।
प्रऽजायै। मृत्यवे।
त्वत्। पुनः। मार्ताण्डम्। आ। अभरत्॥

With seven sons Aditi went to a former generation, but she bore Martanda for the birth and death (of human beings).(09)

Br̥haspati's rise from a mortal to the immortal (celestial priest)

The hymn 10/71 containing 11 mantras to be different from all other hymns in praise of Br̥haspati, become this hymn is the vision of Br̥haspati himself and not a deity. Sāyanācārya also paraphrases the vocative Br̥haspati as inner dweller (अन्तरात्मन्) and adds that the children uttering the first name (of any object) are the grace of Br̥haspati.

After that the wise create cultured speech as it were winnowed with a sieve (तितुना पुनन्तुः) which helps the friends to know friendship and to achieve good fortune (भद्रा लक्ष्मीः).

The seeds of speech were present in the sacrifices and were in the hearts of the seers. But the speech was directed to different deities through the meters like गायत्री and others [FN.Vide. गायत्र्युष्णिगनु]

Most of the people are unable to grasp the speech in its real sense, though there are a few lucky like a beloved husband of wife, before whom the speech reviles herself entirely [FN.]

One blessed by the speech attains position among the scholars but one without any reproduction is excluded, because his speech has not come to any use.[FN. This idea is paraphrased by]

One abandoning the knowledge of the Vedas is unaware of the path of righteousness, because the study of the Vedas is like friendship with the Vedas.

The person possessing the knowledge are either excellent (), middling ones () or the lowest ones ()

The Brhamins not understanding the meaning of the Vedas are Censured with the words that such persons are like ignorant ploughmen who peruse only agriculture.

The Soma libation at the sacrifice makes all happy by way of removing their evils and procuring invigoration.

The righteous activities such as invoking, singing, supervising and sacrificing of Hotā, Udgātā, Brahmā and Adhvaryu priests are specifically pointed out.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■